

Sygn. akt II Ca 388/19

POSTANOWIENIE

Dnia 7 maja 2019 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Monika Kośka

SSO Anna Pać-Piętak

SSO Hubert Wicik (spr.)

Protokolant: protokolant sądowy Patrycja Bogdańska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 maja 2019 r. w K. sprawy

z wniosku I. M., M. M. (1)

z udziałem (...) S.A. w L.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji uczestnika

od postanowienia Sądu Rejonowego w Skarżysku - Kamiennej

z dnia 13 listopada 2018 r. sygn. akt I Ns 337/15

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie w punktach I. (pierwszym), IV. (czwartym) i V. (piątym), znieść postępowanie za okres od 28 lipca 2016 roku w części związanej z rozstrzygnięciem zawartym w tych punktach postanowienia i przekazać sprawę w tym zakresie Sądowi Rejonowemu w Skarżysku-Kamiennej do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

II Ca 388/19

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 13 listopada 2018 roku, wydanym w sprawie I Ns 337/15, Sąd Rejonowy w Skarżysku-Kamiennej :

I. ustanowił na rzecz (...) S. A. z siedzibą w L. służebność przesyłu na nieruchomości składającej się z działek gruntu oznaczonych numerami ewidencyjnymi: 111 i 114/2, położonej w miejscowości C., dla których prowadzone są księgi wieczyste numer (...), w zakresie pasa gruntu o powierzchni o, (...) hektara, znajdującego się na wyżej opisanej nieruchomości, oznaczonego linią przerywaną koloru brązowego, między punktami: 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 11 - 12 - 13 - 14, przedstawionego na mapie sytuacyjnej sporządzonej przez geodetę uprawnionego Z. W., przyjętej do państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego starosty (...) w dniu 19 października 2018 roku za numerem P. (...).2018.956, polegającą na:

- znoszeniu istnienia na powierzchni tej nieruchomości oraz w przestrzeni nad i pod jej powierzchnią urządzeń przesyłowych oraz ich instalacji w postaci linii energetycznej 15 kV, oraz słupów je podtrzymujących,
- prawie wstępu osób i wjazdu odpowiednim sprzętem lub transportem w celu wykonywania czynności eksploatacyjnych, remontowych lub modernizacyjnych tych urządzeń przesyłowych oraz ich instalacji z zachowaniem należytej ostrożności i obowiązkiem naprawienia wszelkich szkód powstałych w wyniku wykonywania tych czynności,
- obowiązku powstrzymywania się przez właścicieli nieruchomości od dokonywania na opisanym wyżej pasie gruntu zabudowy wyższej niż 5,00 metrów, nasadzeń wysokopiennych drzew i krzewów, korzystania z urządzeń mechanicznych w odległości mniejszej niż 5,00 metrów od każdego ze skrajnych przewodów opisanej wyżej linii energetycznej

za jednorazowym wynagrodzeniem w kwocie 671 (sześćset siedemdziesiąt jeden) złotych płatnym przez (...) Spółkę Akcyjną z siedzibą w L., na rzecz wnioskodawców I. M. i M. M. (1) solidarnie w terminie dwóch tygodni od uprawomocnienia się postanowienia kończącego postępowanie w sprawie wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie na wypadek uchybienia temu terminowi płatności;

II. oddalił wniosek w pozostałej części;

III. nakazał pobrać od wnioskodawców I. M. i M. M. (1) solidarnie na rzecz Skarbu Państwa (Sąd Rejonowy w Skarżysku –Kamiennej) kwotę 1.508,68 zł (jeden tysiąc pięćset osiem złotych 68/100) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych;

IV. nakazał pobrać od uczestnika (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w L. na rzecz Skarbu Państwa (Sąd Rejonowy w Skarżysku –Kamiennej) kwotę 3.008,68 zł (trzy tysiące złotych 68/100) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych;

V. stwierdził, że wnioskodawcy i uczestnik ponoszą w pozostałym zakresie koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sąd Rejonowy ustalił, że historię przekształceń własnościowych uczestnika od 1958 roku. Ustalił następnie, że I. M. i M. M. (1) na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej są współwłaścicielami nieruchomości położonej w miejscowości C., gmina Ł. składającej się z działki oznaczonej w ewidencji gruntów numerem 114/1 o powierzchni 0,1098 ha, dla której Sąd Rejonowy w Skarżysku-Kamiennej, V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...). I. M. jest właścicielką nieruchomości położonej w miejscowości C., gmina Ł. składającej się z działek oznaczonych w ewidencji gruntów numerami 114/2 i 111 o łącznej powierzchni 0,36 ha dla których Sąd Rejonowy w Skarżysku-Kamiennej, V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...). Działka oznaczona numerem (...) została nabyta przez I. M. na podstawie umowy zamiany z dnia 13 czerwca 2002 roku. Działki wnioskodawców o numerach 111, 114/1 i 114/2 stanowią zwartą przestrzeń

i funkcjonalną całość o powierzchni 0,47 ha. Kompleks ww. działek położony jest na terenie ze znacznym spadkiem w kierunku północno-zachodnim, na którym znajduje się też oś podłużna działek. Teren działek znajduje się pomiędzy drogą publiczną utwardzoną, biegnącą wzdłuż torów kolejowych S.-K. a znajdującą się niżej rzeką K.. Działki nr (...) (w pasie 20-90 m od drogi) zgodnie z przeznaczeniem i stanem faktycznym oraz zapisami w studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania terenu, są działkami budowlanymi, natomiast działki nr (...) położone w pasie dalszym niż 90 m od drogi są działkami rolnymi przy czym znajdujący się tam staw praktycznie eliminuje możliwość zabudowy. Kompleks działek ma kształt zbliżony do wydłużonego prostokąta o rozmiarach ok. 33 m x 145 m. Bezpośredni kontakt z drogą mają działki nr (...), szerokość tych działek jest zbliżona, wynosi po ok. 16 m. Działka nr (...) stanowi przedłużenie działki (...) w kierunku północno-zachodnim. Nieruchomość jest położona na terenie zagospodarowanym zabudową mieszkaniową, na działce (...) od strony drogi zlokalizowany jest budynek mieszkalny wraz z budynkiem gospodarczym, zaś na działce (...) teren frontowy jest zagospodarowany jako ogród

przydomowy. Tylna część działek (...) położona od strony rzeki K. jest użytkowana jako łąka ze stawem rybnym. Zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego gminy Ł. teren działek jest przeznaczony pod rozbudowę drogi (20 m), zabudowę mieszkaniową (dolne 70 m) a dalej w głąb teren przeznaczony jest na uprawy polowe z możliwością ograniczonej zabudowy. Przez ww. nieruchomości przebiegają dwie linie elektroenergetyczne 15 kV będące własnością uczestnika: linia nr 1 – przebiega ukosem przez frontową część działek nr (...) nad terenem ogrodu i dojazdu do budynku mieszkalnego, kierunek przebiegu osi linii zbliżony do kierunku wschód-zachód, oraz linia nr 2 – przebiegająca ukosem przez tylne części działek (...) przebiega nad stawem i częścią łąki, ma kierunek osi linii zbliżony do kierunku południe-północ. L. nr 1 jest to linia magistralna 15 kV relacji (...) W. – B., z przewodami 3x70 (...) w układzie płaskim zawieszonymi na izolatorach wiszących typu (...) 30 na konstrukcjach wsporczych/słupach z żerdzi strunobetonowych typu (...). Nad działkami wnioskodawców przebiega przęsło linii zawarte między słupami nr 27 – nr 28 o dł. ok. 100 m. Słup nr 28 będący słupem rozkracznym, z rozłącznikiem na głowicy, stoi w granicy działki (...) z działką nr (...), w odległości ok. 5 m od narożnika południowo-wschodniego działki. Słup nr 27 również rozkracznym stoi znacznie niżej (różnica poziomów ok. 15 m) na działce sąsiedniej nr (...). Długość linii nad działkami wnioskodawców wynosi ok. 53 m. L. w obecnym kształcie i przebiegu funkcjonuje od 1970 roku, kiedy wykonano remont kapitalny tejże linii. W zapisach księgowych uczestnika linia o nazwie W. – B. pojawia się od 1973 roku. Obecne napięcie linii 15 kV funkcjonuje od lat 90-tych XX wieku, a zmiana napięcia z 30 kV na 15 kV nastąpiła w związku z tzw. przeizolowaniem linii w następstwie likwidacji napięcia 30 kV na tym terenie po modernizacji (...) 110/15 W.. P. nie wiązało się z przebudowaniami linii czy zmianą jej położenia, a jedynie zmieniono napięcie zasilania oraz wymieniono transformatory na stacjach trafo SN/nn. Na linii do chwili obecnej pracuje izolacja 30 kV. Przebieg tej linii nad działkami wnioskodawców w okresie od lat 70-tych do chwili obecnej nie uległ zmianie. L. nr 2 jest to linia 15 kV odgałęźna do stacji trafo 15/0,4 C. (...), wybudowana z przewodami 3x35 (...) w układzie trójkątnym zawieszonymi na izolatorach stojących typu LWP 30 i wiszących typu (...) 30 zamocowanych na konstrukcji słupów z żerdzi żelbetonowych typu ŻN. L. ta odgałęzia się od linii magistralnej na słupie nr 27 stojącym na działce nr (...). Na działce nr (...) w bliskości granicy z działką (...) stoi słup skrzyżowaniowy tej linii oznaczony jako nr 2 wykonany z dwóch żerdzi typu ŻN, jako bliźniak. L. ta przebiega nad działkami wnioskodawców na długości ok. 36 m, z tym, że na długości ok. 24 m jest to staw. Staw ten jest dość duży, o kształcie nieregularnym z orientacyjnymi wymiarami ok. 35 m x 24 m, zajmujący znaczną część tylnej strony działek. Poziom terenu wokół stawu w stosunku do poziomu frontowej części działek jest obniżony o ok. 15 m. Rozmiar stawu i jego usytuowanie praktycznie eliminuje z zabudowy tylną część działek. L. nr 2 wybudowano w 1988 roku w ramach modernizacji linii energetycznych przeprowadzonej przez E. – K.. Dokumentację projektową opracowano w oparciu o decyzję lokalizacyjną z dnia 16 listopada 1987 roku wydaną przez Wojewodę (...) a roboty realizowano w oparciu o zatwierdzony plan realizacyjny i pozwolenie na budowę wydane w dniu 19 listopada 1987 roku przez Urząd Wojewódzki w K.. L. tę i stacje trafo typu (...) wraz z liniami niskiego napięcia odebrano i przekazano do eksploatacji protokołem odbioru z dnia 29 kwietnia 1988 roku. L. ta do czasu przeizolowania pracowała na napięciu 30 kV, po zmianie do chwili obecnej pracuje na napięciu 15 kV. Rysunki dotyczące budowy odgałęzienia linii do stacji trafo C. (...) przedstawiają przebieg trasy tej linii przez działki wnioskodawców, który jest taki sam jak w chwili obecnej. W granicy działki nr (...) i działki (...) około 5 m od słupa nr 28 linii 15 kV znajduje się słup rozkracznym linii niskiego napięcia oznaczony nr 10 i będący słupem krańcowym dla obwodu 1 (linii nn) wyprowadzonego ze stacji 15/0,4 C. (...). Od słupa tego przez teren działki wnioskodawców biegnie izolowane przyłącze do budynku dawnego sklepu. Wzdłuż granicy działki nr (...) z drogą (poza działką) biegnie wielożyłowy przewód izolowany (linia) pomiędzy słupami nr 9 a 11 przechodzący przez południowo-wschodni narożnik działki, gdzie zlokalizowano pojedynczy słup przelotowy (bez oznaczenia) z którego odchodzi przyłącze izolowane do budynku mieszkalnego nr (...). Biegące nad terenem działek oba przyłącza izolowane służą wyłącznie obiektom posadowionym na działce, nie mają więc charakteru linii przesyłowej służącej celom ogólnospołecznym a więc nie służy im służebność przesyłu. Słupy linii nn na działce są w pasie eksploatacyjnym linii SN. (...) ograniczonego użytkowania (pas eksploatacyjny) powierzchniowo, dla linii nr 1 na działkach wnioskodawców obejmuje 524,7 m² przy szerokości pasa 9,9 m. (...) ograniczonego użytkowania (pas eksploatacyjny) powierzchniowo, dla linii nr 2 na działkach wnioskodawców obejmuje 134,4 m² uwzględniając, że linia ta w znacznej części przebiega nad stawem. Łączna powierzchnia terenu zajętego przez linie SN na działkach wnioskodawców, będąca strefą ograniczonego użytkowania wynosi 658 m². Służebność przesyłu na nieruchomości

składającej się z działek gruntu oznaczonych numerami ewidencyjnymi: 111 i 114/2, położonej w miejscowości C., dla których prowadzone są księgi wieczyste numer (...), obejmuje pas gruntu o powierzchni 0,0092 ha, oznaczony linią przerywaną koloru brązowego, między punktami: 3-4-5-6-7-8-11-12-13-14, przedstawiony na mapie sytuacyjnej sporządzonej przez geodetę uprawnionego Z. W., przyjętej do państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego Starosty (...) w dniu 19 października 2018 roku za numerem P. (...).2018.956. Jednorazowe wynagrodzenie z tytułu ustanowienia służebności przesyłu przez działki gruntu oznaczone numerami ewidencyjnymi: 111 i 114/2 wynosi 671 zł. Pismami z dnia 16 lutego 2010 roku, 1 czerwca 2010 roku i 22 czerwca 2010 roku wnioskodawcy I. i M. małż. M. zwrócili się do (...) Sp. z o.o. z siedzibą w S. o uregulowanie za odpowiednim wynagrodzeniem stanu prawnego w zakresie władania ich gruntem dla potrzeb eksploatacji istniejących urządzeń przesyłowych energii elektrycznej. Uczestnik odmówił spełnienia roszczeń zgłoszonych przez wnioskodawców. Pozwem z dnia 11 stycznia 2011 roku wniesionym do Sądu Okręgowego w Kielcach, I. M. i M. M. (1) domagali się zasądzenia od pozwanego (...) S.A. w L. kwoty 77 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 1 lipca 2010 roku tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości stanowiącej ich własność, a składającej się z działek oznaczonych w ewidencji gruntów numerami: 111, 114/1 oraz 114/2. Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2014 roku wydanym w sprawie o sygn. akt I C 1033/11 Sąd Okręgowy w Kielcach zasądził od (...) S.A. w L. na rzecz I. M. kwotę 8 606 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 23 stycznia 2013 roku, na rzecz I. M. i M. M. (1) kwotę 7 054 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 23 stycznia 2013 roku tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rzeczy. Wyrokiem z dnia 30 grudnia 2014 roku w sprawie o sygn. akt I ACa 1406/14 Sąd Apelacyjny w Krakowie po rozpoznaniu apelacji złożonej przez (...) S.A. w L. od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 24 czerwca 2014 roku w sprawie I C 1033/11 zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

W tych okolicznościach faktycznych Sąd Rejonowy uznał, że wniosek o ustanowienie służebności przesyłu podlegał częściowemu uwzględnieniu. Kwestią sporną determinującą rozstrzygnięcie niniejszej sprawy było ustalenie czy doszło do zasiedzenia służebności przesyłu, na co wskazywał uczestnik postępowania, a w konsekwencji czy wnioskodawcom należy się wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu na nieruchomości stanowiącej ich własność, a jeśli tak to ustalenie wysokości tego wynagrodzenia. Wskazał, że nie może budzić wątpliwości fakt, że posadowienie na nieruchomości należącej do wnioskodawców urządzeń elektroenergetycznych w postaci linii elektroenergetycznej linii magistralnej 15 kV relacji (...) W. – B. oraz linii 15 kV odgałęźnej do stacji trafo 15/0,4 C. (...) przez poprzednika prawnego uczestnika było czynnością, która – aby można było mówić o braku tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości wnioskodawców – winna być zakwestionowana w odpowiednim czasie przez właścicieli nieruchomości. L. elektroenergetyczne są urządzeniami widocznymi, a z uwagi na znaczne rozmiary nie sposób przyjąć, że właściciele gruntu nie wiedzieli o ich istnieniu. Z doświadczenia życiowego wynika także, że urządzenia te mają charakter trwałe – wykonane są z materiałów odpornych na działanie czynników atmosferycznych i stawiane są z zamiarem ich długoletniej – trwającej nawet kilkadziesiąt lat eksploatacji. Należy zatem przyjąć, że widoczne na powierzchni ziemi urządzenia przesyłowe znajdujące się nad powierzchnią gruntu, mogą być - w okolicznościach niniejszej sprawy - uznane za trwałe i widoczne urządzenie w rozumieniu art. 292 k.c. Argumentował, że posadowienie na nieruchomości urządzeń elektroenergetycznych musiało stanowić dla właściciela gruntów widoczną przestrożę, że istniejący na gruncie stan może doprowadzić do ograniczenia jego prawa własności, stanowiąc element stanu faktycznego, prowadzącego do nabycia służebności przez zasiedzenie. Znosząc bez sprzeciwu taki stan właściciele nieruchomości narazili się na ograniczenie przysługujących im uprawnień właścicielskich. W ocenie Sądu Rejonowego władztwo uczestnika do zajmowania przez linię elektroenergetyczne nieruchomości wnioskodawców odpowiada posiadaniu służebności (art. 352 § 1 k.c.) – od chwili oddania do użytku i eksploatacji na gruntach należących do wnioskodawców, uczestnik – a wcześniej jego poprzednik prawny przedsiębiorstwo państwowe - miał dostęp do poszczególnych linii stanowiących jego własność i miał możliwość wykonywania regularnych oględzin oraz przeglądów technicznych. L. elektroenergetyczne będące przedmiotem sporu od czasu uruchomienia są nieprzerwanie eksploatowane przez uczestnika. Przebieg linii elektroenergetycznych od momentu ich powstania nie zmienił się. Urządzenia te nieprzerwanie są eksploatowane przez uczestnika i jego poprzedników prawnych. Biorąc pod uwagę powyższe, mając na uwadze długość okresu istnienia urządzeń elektroenergetycznych w postaci linii elektroenergetycznej - linii 15 kV odgałęźnej do stacji trafo 15/0,4 C. (...) posadowionej na nieruchomości wnioskodawców Sąd Rejonowy stwierdził, iż w okolicznościach niniejszej sprawy nie

doszło do zasiedzenia przez uczestnika (...) S.A. z siedzibą w L. prawa odpowiadającego treścią służebności gruntowej, po zmianie przepisów Kodeksu cywilnego nazwanego służebnością przesyłu. Do oceny przesłanki zasiedzenia w jej zasadniczym aspekcie obejmującym upływ czasu zasadnym jest zastosowanie terminu zasiedzenia przy założeniu złej wiary uczestnika. Jak wynika z przedłożonych przez uczestnika dokumentów ww. linię wybudowano w 1988 roku w ramach modernizacji linii energetycznych przeprowadzonej przez E. – K.. Dokumentację projektową opracowano w oparciu o decyzję lokalizacyjną z dnia 16 listopada 1987 roku wydaną przez Wojewodę (...), a roboty realizowano w oparciu o zatwierdzony plan realizacyjny i pozwolenie na budowę wydane w dniu 19 listopada 1987 roku przez Urząd Wojewódzki w K.. Przedmiotową linię i stacje trafo typu (...) wraz z liniami niskiego napięcia odebrano i przekazano do eksploatacji protokołem odbioru z dnia 29 kwietnia 1988 roku. Przyjmując 30-letni termin zasiedzenia, Sąd Rejonowy wskazał, iż do zasiedzenia służebności obciążającej nieruchomości nr 114/2 i 111 stanowiącą własność wnioskodawczyni doszłoby w przypadku linii elektroenergetycznej -linii 15 kV odgałęźnej do stacji trafo 15/0,4 C. (...) dopiero w dniu 30 kwietnia 2018 roku. Zdaniem Sądu I instancji brak jest podstaw, aby przypisać uczestnikowi przymiot posiadacza w dobrej wierze, co spowodowałoby skróconego okresu posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności do lat 20. Dobra wiara jest usprawiedliwionym w danych okolicznościach błędnym przeświadczeniem posiadacza o istnieniu jakiegoś prawa lub stosunku prawnego, mimo że stan prawny oceniany obiektywnie jest odmienny. Posiadaczem zaś w złej wierze jest ten, kto wie albo wiedzieć powinien na podstawie towarzyszących okoliczności, że nie przysługuje mu wykonywane prawo. Sam fakt posadowienia urządzeń przesyłowych na przedmiotowych działkach w oparciu o decyzje stanowiące pozwolenia na budowę nie przesądza jeszcze o tym, że wnioskodawcy, winni bezwarunkowo taki stan akceptować. Sąd Rejonowy odwołał się do stanowiska orzecznictwa, zgodnie z którym decyzje o pozwoleniu na budowę, czy o warunkach zabudowy, nie tworzą tytułu prawnego do korzystania z cudzej nieruchomości, ani nie przesądzają o dobrej wierze podmiotu, który wybudował na cudzej nieruchomości urządzenia przesyłowe i z nich korzystał. Argumentował, że uczestnik na którym spoczywał ciężar dowodu co do okoliczności, z której wywodził skutki prawne, w żaden sposób nie wykazał nie tylko, że uzyskał zgody ówczesnych właścicieli nieruchomości na posadowienie urządzeń infrastruktury energetycznej na przedmiotowych nieruchomościach, ale nawet, że w jakikolwiek sposób zawiadomił ich o prowadzonych pracach. Wobec powyższego Sąd w punkcie I postanowienia ustanowił na rzecz (...) S. A. z siedzibą w L. służebność przesyłu za wynagrodzeniem wyliczonym przez biegłego, mającym charakter jednorazowy. Odnosnie zaś linii magistralnej 15 kV relacji (...) W. – B. posadowionej na nieruchomości wnioskodawców, mając na uwadze długość okresu jej istnienia, Sąd Rejonowy przyjął, że uczestnik (...) S.A. z siedzibą w L. nabył przez zasiedzenie prawo odpowiadające treścią służebności gruntowej, po zmianie przepisów Kodeksu cywilnego nazwane służebnością przesyłu. Do oceny przesłanki zasiedzenia w jej zasadniczym aspekcie obejmującym upływ czasu zasadnym jest zastosowanie terminu zasiedzenia przy założeniu złej wiary uczestnika. L. ta w obecnym kształcie i przebiegu funkcjonuje od 1970 roku, kiedy wykonano remont kapitalny tejże linii, co przy uwzględnieniu 30-letniego terminu zasiedzenia skutkuje przyjęciem, że do zasiedzenia służebności obciążającej nieruchomości nr 114/1 i 111 stanowiącą własność wnioskodawców doszło w przypadku linii elektroenergetycznej 15 kV relacji (...) W. – B. w dniu 24 grudnia 2000 roku. Wobec powyższego Sąd uznając za zasadny podniesiony przez uczestnika zarzut zasiedzenia służebności przesyłu w odniesieniu do urządzeń elektroenergetycznych – linii elektroenergetycznej 15 kV relacji (...) W. – B. zlokalizowanej na nieruchomości stanowiącej własność wnioskodawców, oddalił wniosek o czym orzekł w punkcie II postanowienia. Sąd Rejonowy oddalił wniosek również w zakresie linii niskiego napięcia oznaczonej nr 10 i będący słupem krańcowym dla obwodu 1 (linii nn) wyprowadzonego ze stacji 15/0,4 C. (...). Biegące nad terenem działek oba przyłącza izolowane służą wyłącznie obiektom posadowionym na działce, nie mają więc charakteru linii przesyłowej służącej celom ogólnospołecznym a więc nie służy im służebność przesyłu. Sąd Rejonowy uzasadnił także rozstrzygnięcia o kosztach zawarte w punktach III, IV i V postanowienia.

Apelację od tego postanowienia wywiódł uczestnik, zaskarżając je w punktach I i IV i zarzucając :

I. naruszenie przepisów prawa materialnego, a to art. 7 k.c. w zw. z art. 292 i 172 k.c. polegające na przyjęciu, że poprzednik prawny uczestnika, obejmując nieruchomości wnioskodawcy w posiadanie w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu w odniesieniu do posadowionych na przedmiotowej nieruchomości urządzeń działał w złej wierze,

II. naruszenie przepisów prawa materialnego, a to art. 7 k.c. w zw. z art. 292 i 172 k.c. polegające na przyjęciu, że w przedmiotowej sprawie nie upłynął jeszcze termin wymagany do stwierdzenia zasiedzenia służebności przesyłu,

III. naruszenie przepisów prawa materialnego, a to art. 7 k.c. w zw. z art. 292 k.c. w zw. z art. 172 i 176 k.c., art. 305¹ k.c. i art. 305³ k.c., art. 305⁴ k.c. polegające na przyjęciu, że w przedmiotowej sprawie nie doszło do zasiedzenia służebności przesyłu, podczas gdy wszystkie przesłanki, od których ustawodawca uzależnia nabycie służebności przesyłu w drodze zasiedzenia zostały spełnione,

IV. naruszenie art. 29 ust. 5 ustawy z 1974 roku Prawo budowlane w brzmieniu obowiązującym w dacie wybudowania spornych urządzeń w zw. z art. 7 k.c. poprzez ustalenie, iż uczestnik nie wykazał prawa do dysponowania nieruchomością, co uzasadnia przypisanie mu złej wiary,

V. naruszenie przepisów postępowania art. 233 k.p.c. poprzez brak wszechstronnej i zgodnej z obowiązującymi przepisami prawa oraz zasadami doświadczenia życiowego oceny materiału dowodowego zebranego w sprawie, skutkujący błędnym przyjęciem, iż uczestnikowi nie przysługuje tytuł prawny do korzystania z nieruchomości wnioskodawcy, pomimo zgłoszonego przez uczestnika zarzutu zasiedzenia służebności przesyłu,

VI. naruszenie przepisów postępowania art. 233 k.p.c. poprzez uznanie za nieudowodniony fakt, iż doszło do zasiedzenia służebności przesyłu, spowodowane stwierdzeniem przez Sąd, że uczestnik nie korzystał z nieruchomości wnioskodawcy nieprzerwanie przez okres niezbędny do stwierdzenia zasiedzenia, podczas gdy zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w postaci złożonych dokumentów przemawiał za dokonaniem przez Sąd odmiennych ustaleń,

VII. naruszenie przepisów postępowania art. 232 k.p.c. poprzez przyjęcie, iż uczestnik nie wywiązał się z obowiązku udowodnienia okoliczności, z których wywodzi skutki prawne, tj. okoliczności, że doszło do zasiedzenia służebności, co wiąże się z dysponowaniem przez uczestnika tytułem prawnym do korzystania z nieruchomości wnioskodawcy, podczas gdy w toku postępowania uczestnik szczegółowo wskazał, argumentował i udowadniał okoliczności potwierdzające jego wnioski i twierdzenia,

VIII. naruszenie przepisów postępowania art. 234 k.p.c. poprzez przyjęcie a limine braku dobrej wiary po stronie uczestnika, w następstwie poczynienia ustaleń sprzecznych z zebranych w sprawie materiałem dowodowym sprawy.

W oparciu o te zarzuty skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia w pkt I i IV i oddalenie wniosku o ustanowienie służebności przesyłu oraz zasądzenie na rzecz uczestnika kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg. norm prawem przepisanych oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Wnioskodawcy w odpowiedzi na apelację wnieśli o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje :

Apelacja okazała się uzasadniona na tyle, że doprowadziła do uchylenia postanowienia Sądu Rejonowego w zaskarżonej części i przekazania sprawy w tej części Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Przyczyną takiego rozstrzygnięcia była niedostrzeżona przez skarżącego nieważność postępowania przed Sądem Rejonowym, którą Sąd Okręgowy zobowiązany był uwzględnić z urzędu, choć jedynie w granicach zaskarżenia.

Nieważność przedmiotowego postępowania wynika z tego, że po uchyleniu przez Sąd Okręgowy w Kielcach postanowieniem z dnia 6 kwietnia 2016 roku, wydanym w sprawie II Ca 102/16, poprzedniego postanowienia Sądu Rejonowego, będącego postanowieniem wstępnym wydanym w dniu 5 listopada 2015 roku w sprawie I Ns 337/15, ponowne postępowanie zostało przeprowadzone przez tego samego sędziego (SSR Agnieszkę Banaczkowską-Anyst), który jest także autorem zaskarżonego postanowienia. Sentencja postanowienia Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 6

kwietnia 2016 roku brzmi „uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Skarżysku-Kamiennej”. W jego uzasadnieniu Sąd Okręgowy wyraźnie wskazał, że przyczyną uchylecia postanowienia wstępnego jest nierozpoznanie istoty sprawy, a jako podstawę prawną rozstrzygnięcia wskazano art. 386 § 4 k.p.c. Nie budzi zatem wątpliwości, że w sprawie znajdowała zastosowanie regulacja art. 386 § 5 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., zgodnie z którą w przypadku uchylecia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, sąd rozpoznaje ją w innym składzie. Innym składem, o którym mowa w art. 386 § 5, jest skład, w którym nie bierze udziału żaden z sędziów, którzy wydali uchylone orzeczenie (por. uchwałę SN z dnia 28 listopada 1986 r., III CZP 76/86, OSNPG 1987, nr 8–9, poz. 31 oraz uchwałę SN z dnia 17 lipca 2014 r., III CZP 55/14, OSNC 2015, nr 5, poz. 58). Regulacja art. 386 § 5 k.p.c. jest traktowana jako przypadek wyłączenia sędziego z mocy ustawy od rozpoznania sprawy, który obejmuje tego sędziego, który brał udział w wydaniu orzeczenia merytorycznego, które następnie zostało uchylone a sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania (por. Małgorzata Manowska (red.) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I, WK 2015, komentarz do art. 379 k.p.c.). Podkreślić przy tym należy, że przepis ten ma zastosowanie także do wyroków wstępnych i postanowień wstępnych w postępowaniu nieprocesowym, których przedmiotem jest rozstrzygnięcie o zasadzie, zatem mających charakter merytoryczny a nie tylko formalny (por. też postanowienie Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 13 lutego 2013 roku, II Ca 1607/12). W judykaturze wskazuje się, że jeżeli przedmiotem kontroli instancyjnej jest rozstrzygnięcie czysto procesowe (zwrot, odrzucenie, umorzenie) a nie merytoryczne, polegające na wydaniu orzeczenia co do istoty sprawy, to przy jej ponownym rozpoznawaniu, na skutek wydania orzeczenia kasatoryjnego przez sąd wyższej instancji, nie ma zastosowania art. 386 § 5 k.p.c. przewidujący wymóg innego składu sądu (por. np. wyrok SN z 28 marca 2018 roku, V CSK 284/17). Taki właśnie merytoryczny charakter miało postanowienie wstępne Sądu Rejonowego z dnia 5 listopada 2015 roku, rozstrzygało bowiem o zasadzie (o tym, że roszczenie wnioskodawców o ustanowienie służebności przesyłu w zakresie działek nr (...) jest usprawiedliwione co do zasady, a to w związku z negatywną oceną podniesionego przez uczestnika zarzutu zasiedzenia służebności przesyłu). Niedopuszczalne zatem było przy ponownym rozpoznaniu tej sprawy i ponownym orzekaniu zarówno o samej zasadzie (czy uzasadnione jest ustanowienie służebności przesyłu), jak i następnie o treści służebności, wysokości wynagrodzenia, dokonywanie czynności przez Sąd Rejonowy w tym samym składzie (przez tego samego sędziego). Bez znaczenia przy tym jest to, że przy pierwszym rozpoznaniu tej sprawy sędzia referent w Sądzie Rejonowym w ramach rozstrzygnięcia o zasadzie w istocie nie dokonał samodzielnych ustaleń faktycznych i oceny prawnej w zakresie zarzutu zasiedzenia, błędnie przyjmując związaną wynikiem poprzedniego postępowania o zapłatę i nieuwzględnieniem w nim zarzutu zasiedzenia. Przepis art. 386 § 5 k.p.c. ma charakter bezwzględny, nie pozostawia swobody decyzji co do składu przy ponownym rozpoznaniu sprawy, nie uzależnia zmiany składu od tego, jakie były powody uchylecia zaskarżonego orzeczenia z przekazaniem sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania (jaka była przyczyna przyjęcia nierozpoznania istoty sprawy). Sentencja i uzasadnienie postanowienia Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 6 kwietnia 2016 roku mają jednoznaczną wymowę, niepozostawiającą wątpliwości co do tego, że do ponownego rozpoznania tej sprawy znajdował zastosowanie art. 386 § 5 k.p.c. Sąd Okręgowy nie zamieścił w niej sformułowania o przekazaniu sprawy do rozpoznania w innym składzie, bowiem ta zmiana składu wynika wprost z przepisu ustawy (nie pozostawiając sądowi odwoławczemu swobody co do tego, czy ponowne rozpoznanie ma nastąpić w tym samym czy w innym składzie).

Zgodnie z regulacją art. 379 pkt 4 k.p.c. nieważność postępowania zachodzi, jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy. Ten drugi przypadek zachodzi właśnie w rozważanej sprawie, bowiem regulacja art. 386 § 5 k.p.c. jest traktowana jako sytuacja wyłączenia sędziego z mocy ustawy.

Zgodnie z regulacją art. 386 § 2 k.p.c. w razie stwierdzenia nieważności postępowania sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Przepis ten znajduje zastosowanie w sposób bezwzględny, bez możliwości oceny czy dostrzeżona nieważność postępowania miała wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia i bez możliwości pozostawienia tego orzeczenia w mocy, jeśli nie narusza ono innych przepisów, zwłaszcza materialnoprawnych. W przypadku stwierdzenia nieważności postępowania wykluczona w ogóle jest ocena merytoryczna zaskarżonego orzeczenia, musi dojść do jego uchylecia z przekazaniem sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W literaturze wskazuje się, że sąd II instancji nie może sanować postępowania przed sądem I instancji (wyjątek stanowi możliwość potwierdzenia czynności podejmowanych przez stronę, która nie była należycie reprezentowana). Zobligowany jest do wydania orzeczenia kasatoryjnego bez względu na to, czy po ponownie przeprowadzonym postępowaniu doszłoby do takiego samego merytorycznego rozstrzygnięcia (por. Małgorzata Manowska (red.), op. cit.). W piśmiennictwie trafnie argumentuje się, że wyodrębnienie błędów postępowania powodujących nieważność spośród innych uchybień procesowych, które mogą stanowić zarzuty apelacyjne, uzasadnione jest wagą tego rodzaju uchybień. Wobec tego nie musi istnieć związek przyczynowy między uchybieniem procesowym powodującym nieważność postępowania a wynikiem sprawy. Sąd II instancji, uwzględniając te uchybienia z urzędu lub na zarzut skarżącego, również nie bada tej kwestii (por. Tadeusz Ereciński (red.) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze, WK 2016, komentarz do art. 379 k.p.c.).

Dostrzeżona przez Sąd Okręgowy nieważność postępowania nie mogła doprowadzić do uchylecia postanowienia Sądu Rejonowego w całości, mimo że wadliwość dotyczyła całego postępowania w ramach ponownego rozpoznania sprawy. Orzeczenia dotknięte nieważnością w rozumieniu Kodeksu postępowania cywilnego wywołują skutki prawne, a tylko wtedy mogą być – przez zaskarżenie ich środkami zaskarżenia – tych skutków pozbawione, gdy zostaną uchylone przez sąd wyższej instancji. Skutków takich nie wywołuje jedynie orzeczenie nieistniejące, orzeczenie takie jednak nie podlega w ogóle zaskarżeniu (por. W. Siedlecki, Nieważność procesu cywilnego, Warszawa 1966, s. 85 i n.). Kodeks postępowania cywilnego nie zna nieważności postępowania czy orzeczenia z mocy samego prawa. Nieważność postępowania nie pozbawia skutków orzeczenia ex lege, lecz tylko uzasadnia jego zaskarżenie z tej przyczyny. Uzasadnia oczywiście także uwzględnienie tej okoliczności z urzędu przez sąd odwoławczy, ale tylko w ramach kognicji tego sądu drugiej instancji, która jest wyznaczona wniesionym środkiem odwoławczym (wynikającym z niego zakresem zaskarżenia). Przesłanki nieważności postępowania sąd II instancji bierze pod uwagę z urzędu, jednak w granicach zaskarżenia (por. Małgorzata Manowska (red.), op. cit.). W tym wypadku uczestnik zaskarżył postanowienie Sądu Rejonowego jedynie w części (pomijając punkty II i III tego postanowienia, korzystne dla siebie), stąd i uchylenie tego postanowienia z powodu nieważności postępowania mogło dotyczyć jedynie tych zaskarżonych punktów I, IV oraz powiązanego z nimi punktu V (również objętego zaskarżeniem, skoro skarżąca w ramach zmiany postanowienia Sądu Rejonowego domagała się zasądzenia na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych).

Stwierdzona nieważność postępowania obligowała Sąd Okręgowy do zniesienia postępowania w sprawie w zakresie dotkniętym nieważnością, zgodnie z art. 386 § 2 k.p.c. Ten zakres dotyczy całego ponownego postępowania przed Sądem Rejonowym, bowiem wszystkie czynności Sądu Rejonowego w tej sprawie, poczynając od postanowienia z dnia 28 lipca 2016 roku o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego (k. 253), zostały dokonane przez tego samego sędziego, który wydał postanowienie wstępne z dnia 5 listopada 2015 roku. Wątpliwości mogą powstać wówczas, gdy jedynie część z czynności przy ponownym rozpoznaniu sprawy zostało dokonanych przez tego sędziego, który podlegał wyłączeniu z mocy ustawy (zwłaszcza gdy dotyczy to tylko czynności poprzedzających wydanie końcowego rozstrzygnięcia, które zapadło już w innym składzie), nie ma ich zaś wówczas, gdy wszystkie czynności zostały dokonane przez tego samego sędziego, co przy pierwszym rozpoznaniu sprawy. Wskazuje się, że z całą pewnością nieważność wystąpi wtedy, gdy jedna z przesłanek wymienionych w art. 379 pkt 4 k.p.c. będzie trwała przez całe postępowanie, bądź gdy zaktualizuje się w momencie zamknięcia rozprawy i wydania zaskarżonego orzeczenia. W sytuacji gdy nieważność postępowania jest skutkiem udziału w nim sędziego wyłączanego z mocy ustawy, znosi się postępowanie, które toczyło się z udziałem tego sędziego, co może dotyczyć całego postępowania, jakie toczyło się ponownie przed sądem I instancji, lub tylko części tego postępowania, w której brał udział ten sędzia. W sytuacji zaś, gdy sędzia wyłączony z mocy ustawy brał udział wyłącznie w wydaniu orzeczenia, sąd II instancji przestanie na uchyleciu samego orzeczenia (por. Małgorzata Manowska (red.) op. cit.). Oczywiście zniesienie postępowania w naszej sprawie mogło nastąpić tylko w granicach zaskarżenia, zatem jedynie w części związanej z rozstrzygnięciem zawartym w punktach I, IV i V zaskarżonego postanowienia, skoro pozostała część postępowania pierwszoinstancyjnego, obarczona tą samą wadliwością co do udziału sędziego wyłączanego z mocy ustawy, nie została objęta zakresem zaskarżenia.

Sformułowanie „znieść postępowanie za okres od 28 lipca 2016 roku” należy rozumieć w ten sposób, że przedmiotem zniesienia są czynności procesowe sądu i postępowanie dowodowe przeprowadzone bezpośrednio przed Sądem Rejonowym (zatem z udziałem sędziego, który podlegał wyłączeniu z mocy ustawy). Czynności procesowe stron, jeżeli nie wiążą się bezpośrednio z czynnościami procesowymi sądu, pozostają w mocy (tak też Tadeusz Ereciński (red.), op. cit., komentarz do art. 386 k.p.c.). Istnieje możliwość „wykorzystania” przy ponownym rozpoznaniu sprawy co najmniej tej części postępowania dowodowego, które nie było przeprowadzane bezpośrednio przed SSR Agnieszką Banaczkowską-Anyst (co w tym wypadku dotyczy opinii pisemnych wydanych przez wszystkich biegłych), oczywiście pod warunkiem, że wnioskodawcy i uczestnik tego postępowania nie będą się domagali ponownego przeprowadzenia postępowania dowodowego w tym zakresie. Co do zasady przyjmuje się, że zniesienie postępowania obejmuje wszystkie czynności procesowe, w szczególności z zakresu postępowania dowodowego. Wskazuje się jednak, że wypadku gdy sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania, znosząc zarazem postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością postępowania, sąd pierwszej instancji nie musi zawsze powtarzać zniesionego postępowania. Za zgodą stron mimo zniesienia postępowania można zaniechać ponowienia postępowania dowodowego (tak Henryk Wiśniewski, Tadeusz Dolecki (red.) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II, LEX 2013, komentarz do art. 386 k.p.c.). Takie stanowisko jest konsekwentnie wyrażane także w orzecznictwie, poczynając od wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 grudnia 1967 roku, I PR 385/67, OSNC 1968/11/187. Potwierdzeniem aktualności tego stanowiska na gruncie obecnie obowiązującej regulacji jest postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2016 roku, III CZ 40/16, zapadłe na tle takiego stanu faktycznego, w którym Sąd Rejonowy przy ponownym rozpoznaniu sprawy ograniczył swoją aktywność do jednej rozprawy, na której nie przeprowadził żadnych dowodów, mimo że rozpoznawał sprawę ponownie wobec stwierdzonej przez Sąd Okręgowy nieważności postępowania, połączonej ze zniesieniem postępowania. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tego postanowienia przyjął, że jeżeli strony zgodnie oświadczają, że nie żądają powtórzenia zniesionego postępowania, sąd nie musi przeprowadzać go na nowo. W takim stanie rzeczy strony mogą powoływać się na przedstawione w sprawie dokumenty oraz inne dowody, jako na już przeprowadzone. Sąd Najwyższy nie podzielił przy tym stanowiska, iż sam fakt zniesienia uprzednio przeprowadzonego postępowania, rodził potrzebę powtórzenia postępowania dowodowego w całości (por. też wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 30 października 2012 roku, III AUa 1398/12). Podzielając tę wykładnię skutków zniesienia postępowania, przyjęć należy, że to wola wnioskodawców i uczestnika tego postępowania będzie decydująca co do tego, jak szeroko Sąd Rejonowy będzie musiał określić ramy ponownego postępowania, jeśli chodzi o postępowanie dowodowe, czy będzie musiał powtarzać czynności postępowania dowodowego przeprowadzone w okresie od 28 lipca 2016 roku.

Wobec przyczyny nieważności postępowania wskazania co do dalszego postępowania należało ograniczyć do kwestii związanych z tą przyczyną uchylecia zaskarżonego postanowienia. Sąd Okręgowy podziela stanowisko piśmiennictwa, zgodnie z którym w przypadku stwierdzenia nieważności postępowania sąd II instancji, niezależnie od tego, czy dotyczy ona całości, czy części tego postępowania, nie powinien odnosić się do zarzutów apelacji nie dotyczących problematyki nieważności. Jedynym wskazaniem, jakiego może udzielić co do dalszego postępowania, jest nakazanie jego powtórzenia w prawidłowy sposób. Skoro sąd II instancji nie może wydać reformatoryjnego wyroku (który jest zasadą w systemie apelacji pełnej), to nie może rozpoznawać sprawy w aspektach, które przy braku nieważności wskazywałyby na takie rozstrzygnięcie. Nie powinien odnosić się również do dowodów i czynności procesowych stron, które zostały zniesione, ani też rozważać ewentualnej podstawy prawnej powództwa (por. Małgorzata Manowska (red.), op. cit.). Z tych przyczyn wskazania dla Sądu Rejonowego należało ograniczyć do konieczności rozpoznania tej sprawy w innym składzie (bez udziału SSR Agnieszki Banaczkowskiej-Anyst), bez roztrząsania przez Sąd Okręgowy zarzutów materialnoprawnych i procesowych wskazanych w apelacji, koncentrujących się na problematyce zasiedzenia służebności przesyłu, dobrej wiary, domniemań prawnych, a tym samym i ciężaru dowodowego, także bez analizy znaczenia decyzji administracyjnych wydanych w procesie budowy przedmiotowych urządzeń elektroenergetycznych.

W oparciu o powyższe rozważania Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 4 k.p.c. orzekł jak w sentencji. Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego oparł na regulacji art. 108 § 2 k.p.c.

SSO Hubert Wicik SSO Monika Końska SSO Anna Pać-Piętak